

Brieven aan de macht

Het meisje met de roze shawl

*Brieven aan
de macht*

Colofon

Auteur	
Tekstredactie	Schrijfstudio Rachel van Charante
Druk	Foto Modern Lochem Harry Arentsen
Omslag	
Informatie	Beoenergie.nl Larensbroek.nl Windwiki.nl
Copyright:	

Inhoudsopgave

Colofon.....	3
Voorwoord	5
Nevenschade.....	7
Politicus.....	12
Ongehoord	17
Vrolijk Pasen	20
De wespndief.....	22
De burgemeester	26
De Dikke Boom.....	28
Taal	31
Bijlage	35

Voorwoord

Nederland moet Parijs halen, windturbines markeren de weg daarnaar toe, want zijn duurzaam en dragen bij aan het realiseren van de energietransitie. Dat is één kant van het verhaal.

De keerzijde van de stelling is dat de strijd tegen windturbines energie vreet van vele burgerslachtoffers. Omwonenden zijn tegen wil en dank vaak jarenlang en nimmer aflatend aan het knokken tegen initiatiefnemers-exploitanten en overheden.

Windturbines blijken te kunnen polariseren en ziek te kunnen maken. De installaties draaien meer op subsidie dan op wind. De leefomgeving, het milieu, het landschap wordt ingrijpend en blijvend aangetast. Oude regels zijn niet geschreven met het oog op de windreuzen van tegenwoordig van wel 270 meter tiphoogte. Het geluid overstemt alles in de buurt. Het werpt over veel donkere schaduwen.

Waarschijnlijk staat minder dan 5% van alle turbines binnen een afstand van 1.000 meter van de woningen van de decisionmakers. Dat is het werkelijke effect van Nimby. Dus: windturbines zijn van en voor mij, maar staan bij u. Omdat ze zo mooi zijn, omdat ze zo goed zijn.

Brieven aan de macht fluistert andere woorden tegen de achtergrond van grote industriële installaties. Zwakke krachten verliezen het vooralsnog tegen groot, sterk en donderend geraas. Het kwetsbare verliest het van de macht. Het recht van de sterkste heerst, in plaats van het recht van de bescherming van de gezondheid van de mens en van diens leefomgeving. Maar het verzet is er, in gedachten, in woorden en in daden. Het zoeken naar recht en evenwicht begint met het onder woorden brengen wat windkracht uiteindelijk echt met ons doet. Machtige brieven in plaats van windhandel. Van harte aanbevolen!

VOS & DE LANGE advocaten

Nevenschade

Eind september 2019 lazen we tot onze schrik in de krant dat in onze mooie gemeente Lochem naar mogelijkheden voor windturbines wordt gezocht. Precies op de dag dat we 's ochtends ons akkoord hadden gegeven aan een goed bekendstaande aannemer in Lochem om ons dak te laten renoveren en isoleren. We konden het nog terug draaien en hebben daar ook even over getwijfeld, maar kozen toch voor vernieuwing en verbetering.

In de gemeente Lochem zijn inspraakrondes geweest en de weerstand tegen de windmolens is massief. Zwaarste punt van kritiek is dat de gezondheid op het spel wordt gezet. Bovendien vindt men dat de molens hier niet horen; dat ze het coulisselandschap, de rust en de natuur verstoren. Het is maar de vraag of windmolens een goede oplossing zijn.

En toch lijkt de gemeente vast te houden aan het plaatsen van 4 windturbines, nabij bewoning. Er wordt aangegeven dat bij plaatsing van de molens de natuur en biodiversiteit zal worden gespaard om het landschap over 15 jaar weer in ere te kunnen herstellen.

De ervaring is dat rond windturbines een desolaat landschap ontstaat, dat inwoners vertrekken en het geheel verloedert tot een achterstandsgebied. Ook wordt na verloop van tijd vaak gekozen voor weer grotere molens. Besparen van de natuur voor over 15 jaar lijkt een farce of heeft wel een heel hoge prijs.

Grondeigenaren, omwonenden en buurtschappen worden tegen elkaar opgezet. Dat valt moeilijk te rijmen met het *noaberschap* dat op deze manier ernstig wordt aangetast. De landelijke geluidsnorm gaat uit van 47 dB en calculeert daarbij ernstige hinder – of beter gezegd: schade – bij 10 % van de volwassen omwonenden in. Het RIVM heeft een norm van 40 dB geadviseerd, maar desondanks heeft de politiek gekozen voor 47 dB. Bij 40 dB kunnen er in het kleine Nederland domweg te weinig turbines worden geplaatst. En dat terwijl de risico's van geluid een nieuw milieuprobleem zijn. Verschillende gemeentes hebben daarom al besloten af te zien van plaatsing van molens nabij bewoning. Onze gemeente heeft toch ook een zorgplicht naar haar bewoners?

Ter vergelijking: voor vliegverkeer geldt een norm van 48 dB. Deze norm wordt rond luchthavens als zeer hinderlijk ervaren. Het is echter minder hinderlijk dan het geluid van een windmolen, omdat deze vooral 's nachts draait en een permanent geluid maakt – niet alleen een komen en gaan van geluid. De 47 dB grens is geen maximum, maar een gemiddelde en kan hoger uitvallen in periodes als het veel waait en als er daarna minder wind is.

De gezondheidsrisico's wegen voor de inwoners het zwaarst. De risico's daarom even kort op een rijtje.

- Hoorbaar geluid is een steeds groter wordend milieuprobleem;
- Waar het gaat om gezondheid en leefbaarheid: schade van hoorbaar geluid is voor kinderen niet onderzocht;

- Van het laag frequent geluid wordt vermoed dat het veel schadelijker is dan tot nu toe werd aangenomen. Er is nauwelijks onderzocht wat de gevolgen zijn voor zowel volwassenen als voor kinderen. Ook de schade van het visuele effect is onvoldoende onderzocht. Degelijk onderzoek is ook niet mogelijk, omdat de windreuzen met een tiphoogte van 250 meter nog vrijwel nergens staan.
- Omwonenden van windmolens ontwikkelen klachten en problemen zoals slapeloosheid, depressie, gehoorbeschadiging, tinnitus, hartritmestoornissen, diabetes, vroeggeboortes, een te laag geboortegewicht, aangeboren beperkingen en afname van kracht van de hartspier.

Samenvattend lijkt het erop dat we afstevnen op een grootschalig gezondheidsexperiment, met een groot sociaal offer in de buitengebieden.

Het kan toch niet waar zijn dat de politiek blijft persisteren in het plaatsen van deze windreuzen? Het is niet meer goed te begrijpen waar democratie in Nederland voor staat.

Om de huidige pandemie te bestrijden is ineens heel veel mogelijk en blijken we in recordtijd een vaccin te hebben, waar normaal gesproken 20 jaar voor nodig is.

Die voortvarendheid moet ook kunnen gelden voor een oplossing voor het windturbineprobleem. Als er een crisis is, als we de handen ineen slaan, als de motivatie er is kan er heel veel en kunnen we ook deze klimaatcrisis aan. Er zijn goede alternatieven, zoals bijvoorbeeld waterstof opwekken in het buitenland.

Bekend oud-politicus Jan Terlouw spreekt erover daarvoor samen te werken met Afrikaanse landen, om de mensen daar ook meer welvaart en welzijn te gunnen. Er lopen al samenwerkingsverbanden tussen Denemarken en Suriname en tussen Denemarken en België, waarbij Nederlandse baggerbedrijven een belangrijke rol hebben. Nederland zelf moet niet achterblijven!

Als de politiek haar inwoners niet blijft horen en maar blijft kiezen voor de gemakkelijkste en op het eerste gezicht goedkoopste oplossing voor een probleem dat diezelfde politiek willens en wetens 50 jaar heeft genegeerd, waarbij de bevolking wordt gepasseerd en aangevallen in haar welzijn en gezondheid, zal het probleem nooit en te nimmer worden opgelost.

We weten dat er betere, zelfs goede alternatieven zijn,
zonder mens en dier te beschadigen, zonder het
landschap te verminken en zonder te vallen voor
investeerders en het grote geld.

Nederland

*Je boodschap is groen
Maar aan je platform kleeft bloed
Een maskerade van nevenschade
En altijd maar weer op de achtergrond het gerinkel van
centen*

(Enkele regels uit het gedicht van de dichter des vaderlands: Lieke Marsman)

Het dak is inmiddels prachtig en professioneel
vernieuwd, het is in huis een stuk warmer en het dak
maakt ook veel minder geluid. Toch slaap ik niet zo veel
beter.

Politicus

Het was me de week wel, zowel landelijk als in Lochem. De aantekeningen van de informateurs lagen op straat en mevrouw Ollongren moest naar huis. Diegene die zo moedig wantoestanden binnen bestuur en politiek heeft aangekaart, wordt in diskrediet gebracht.

Er is een oproep om vanmiddag mee te wandelen in Enschede. Geen protest, maar gewoon wandelen rond de kerk, als steunbetuiging voor Pieter Omtzigt.

En in Lochem zijn inspraakavonden gehouden. Veruit de meeste mensen in Lochem zijn voor duurzame energie en tegen windturbines. Desondanks lijkt het er steeds meer op dat er toch vier windturbines moeten komen.

Al die inspraak, al die die boze, verdrietige en bange mensen, evenals de vele pagina's tellende bezwaren, zijn gehoord en gelezen. Maar wordt er wel echt geluisterd?

In artikel 22 van onze Grondwet staat: *De overheid treft maatregelen ter bevordering van de volksgezondheid.*

Nederland is het enige land in Europa waarbij wetgeving niet meer getoetst kan worden aan de Grondwet.

Waarom? Omdat men ervan uitgaat dat de regering dat bij het opstellen van de wetten al heeft gedaan.

Heus?

10 % schade?

En artikel 22 dan?

Laat Thorbecke het niet horen.

Daarenboven wordt er dus geen rekening gehouden met laag frequent geluid.

Er wordt voorgesteld een burgerpanel in te richten, een groep Nederlanders die door loting mag bepalen waar die vier molens komen. We hebben hier tenslotte een democratie. Toch?

Nee. Nee, we hebben een democratische *rechtsstaat*. Die gaat uit van de Grondwet en daarin worden we als burgers beschermd.

En beschermen, dat doet zo'n burgerpanel niet. Dat is de verantwoordelijkheid van de regering, landelijk en lokaal: burgers vertegenwoordigen én beschermen. Een burgerpanel is prima, maar niet als het om het basale recht op gezondheid gaat.

Nederland is dus het enige land in Europa dat wetgeving niet meer controleert aan de Grondwet. Het resulteert er onder meer in dat Nederland op het gebied van windturbines de meest slechte regelgeving voor haar inwoners heeft.

Ik moet stoppen; ik moet naar Enschede, een rondje om de kerk lopen.

Haagse Duinen

Half maart heeft D66 een boeiende online bijeenkomst georganiseerd met Jan Terlouw over energietransitie en energieopwekking in het buitenland en het democratische proces van nu.

Die behelst twee punten: energietransitie en energieopwekking in het buitenland, de waterstof transporteren en landen in Afrika meer welvaart faciliteren én de democratische vernieuwing. Een prachtig plan: Nederland mooi en gezond houden en minder bedeelde landen meer welvaart gunnen. En vervolgens het democratische proces: Jan refereerde aan de start van D66, aan de idealen van toen.

Mijn gedachten dwalen af naar begin '67. De verkiezingen staan voor de deur. Ik zet mijn fiets in de fietsenkelder van de school en til de te zware boekentas van de bagagedrager. Er komt een klasgenoot op me af gerend: er is een nieuwe partij. Ze heten D66 en ze gaan echt naar de mensen luisteren. Ik zie nog steeds dat stralende en enthousiaste gezicht voor me en kan met gemak de blijdschap van toen weer voelen. Blijdschap om de hoop op een betere toekomst.

En wat is er van die idealen over gebleven? Jan geeft met spijt aan steeds minder van de oorspronkelijke beginselen te herkennen. Het afschaffen van het referendum, de burger die zich niet meer gehoord voelt.

En als ikzelf naar de energietransitie van nu kijk, naar de RES, dan zie ik met ontsteltenis dat er zo weinig van die democratische idealen overblijft. Hoewel bijna iedereen het erover eens is dat we duurzamer moeten gaan leven en energie moeten gaan opwekken, zien we ook dat de overheid blijft doordrukken terwijl er massieve weerstand is tegen windturbines. Dat heeft niet zozeer met Nimby te maken; dan gaat het over woningen inpassen, een weg verbeteren of zonnepanelen op kleinschalig niveau. Nee, bij windturbines gaat het om iets heel anders: aantasting van het basale recht op gezondheid en welzijn, opgenomen in de Grondwet.

De zorg voor de mens ziet Jan ook steeds minder. Met enige schroom geeft hij toe dat hij soms terugdenkt aan de zorg van de wieg tot het graf waar de PvdA destijds voor stond.

Het is niet alleen erg dat de gezondheid van mijn man en mij en die van onze burens zal worden geschaad. Het is ook niet alleen erg dat wij onze kleinkinderen niet meer langdurig zullen durven laten logeren, of dat wij onze schoondochter, die in verwachting is, zullen vragen niet bij ons te komen in die kwetsbare periode. Het is vooral erg dat we als burger niet meer veilig zijn, en dat de overheid zo met ons als burgers omgaat.

Is het fijn dat er geen windmolens bij IJburg komen? Is het dan goed dat ze wel in Amsterdam Noord komen bij een kwetsbare groep, is dat beter? Wat is goed? We weten het wel: de mens beschermen. Die windturbines kunnen dus niet. Niet in IJburg, niet in Amsterdam Noord, niet in Lochem.

Gelukkig wordt nader onderzoek naar gezondheidsschade door windmolens op dit moment op nationaal niveau gestimuleerd.

Maar nu wordt gezondheid van een kleine groep geofferd voor gezondheid van waarschijnlijk een grote groep later. Er zijn culturen waar ouders de hand afhakken van een kind om te gaan bedelen om de rest van de groep van eten te kunnen voorzien. Zijn we al zo diep gezonken?

Geluidshinder wordt als nieuw ernstig milieuprobleem gezien, en in mijn praktijk als kinderpsycholoog zie ik steeds meer kinderen met ernstige problemen.

Het is 5 voor 12. Voor het klimaat – maar dat kunnen we oplossen, zegt Jan – en ook voor de kinderen en grote mensen die ernstige schade zullen oplopen door de windturbines.

Ik loop door de duinen van Den Haag, ben bijna op het hoogste punt en kan de school van toen en de fietsenstalling zien. De zeewind is guur en striemt in mijn gezicht, maar niet zo bijtend als mijn tranen, die stromen.

En stromen.

Ongehoord

Het is nu precies 10 jaar geleden; 9 april 2011. Ik doe gehaast wat boodschappen in de Herenhof. Er cirkelen vier helikopters in de lucht, het plein is heel vreemd leeg. Een man staat op een hoek, kijkt schichtig om zich heen, drukt zich tegen de gevel en telefoneert. Achteraf verbaas ik mij over mijn onnozelheid. Ik weet niet meer hoe ik ben thuis gekomen, maar de buurmeisjes hoor ik roepen: 'In de Ridderhof, al twee doden. Nee, vijf. Nee, zeven.'

De stad Alphen is ontzet en aangedaan: doden, gewonden, velen getraumatiseerd. De schutter, Tristan, een jongen met ernstige psychiatrische problemen, zat op een schietvereniging, had een wapenvergunning en ouders en hulpverlening hadden onvoldoende grip op hem. Velen kenden hem, een aardige en rustige jongen. Vriendelijke ouders, een bekende familie in de stad met vooraanstaande functies.

In de jaren '90 was ik lid van de Nederlandse Filmkeuring en haar bestuur. De tijd van James Bulger: een kind dat op vreselijke wijze door twee andere kinderen was vermoord. Het gerucht ging dat het zien van video's de jongens had beïnvloed. De politiek wilde de Filmkeuring afschaffen: verouderd, duur, paternalistisch. Als bezorgde bestuursleden zochten we contact met de politici. Mijn taak was met de vader van Sophie Hermans contact te leggen. Het werd een plezierig gesprek met een aardige man, een betrokken

vader. Zijn kinderen hadden de basisschoolleeftijd, en het komende weekend stond een verjaarspartijtje en bezoek aan de bioscoop op het program. Hij was wel gevoelig voor mijn argumenten: schadelijkheid van beelden in film, video en computerspelletje. Uiteindelijk koos de politiek voor opheffing: de sector moest het zelf regelen, voorlichting, regulering door de markt.

Wat later hoorde ik welk computerspelletje Tristan mogelijk de weken voor zijn fatale daad vaak speelde. Ik heb het spel bekeken en ben daarna naar de Ridderhof gegaan. Lange glazen puien, lange metalen omlijstingen, omhoog komende roltrap: de gelijkenis is onthutsend stuitend.

Natuurlijk komt zo'n jongen niet louter door computerspelletjes tot zo'n daad. Hij was ernstig psychisch ziek, beschikte ten onrechte over wapens, was niet meer toegankelijk en hulpverlening schoot tekort. Maar toch, het zal maar dat ene dominosteentje zijn geweest.

Een vergelijking met windmolens, is die niet wat ver gezocht? Natuurlijk als het om de directe ernst en het ernstig traumatische ervan gaat, maar steeds weer stelt de overheid gezondheid in de waagschaal. Van naast een windmolen wonen ga je niet direct dood, maar van langdurig niet meer slapen, van het krijgen van hartproblemen bij een kwetsbare gezondheid, de kans dat je je niet meer goed kunt concentreren, op je werk fatale fouten maakt, de kans dat je jezelf het ergste aan doet; dat heeft allemaal met windmolens te maken.

In Nederland wordt massaal actie gevoerd tegen windmolens nabij bewoning. Daarover staat in de Volkskrant een mooi artikel: *Ziek van de wijk*.

Hoe lang duurt het voordat de politiek luistert, voor het echt te laat is?

Vrolijk Pasen

Het wordt steeds heftiger in de politiek, waar moet ik nu toch beginnen? Het is alweer Pasen geweest, maar de Matthäus bekijk ik nog graag. Een mooie uitvoering, Ton Koopman dirigeert. De vergelijkingen met de huidige politiek strijden om de voorrang.

Waar het vooral om ging was het verloochenen, het ontkennen. Ontkennen van iets wat je eigenlijk wel weet en van wat ook heel belangrijk is. Dan denk ik aan de windmolens en de gezondheidsschade en aan de schade aan het landschap en de natuur. En ik denk aan de reactie van diverse politici. 'Laag frequent geluid? Nog nooit van gehoord.' 'Gezondheidsschade door geluid? Kom nou.'

Gezondheidsschade consequent niet opnemen in inspraakverslagen en antwoorden op brieven en zeggen er zelf niet in te geloven, is verloochenen van de wetenschap, van ervaringen van mensen, van wat weldenkende mensen en professionals erover hebben gezegd en van wat medici steeds duidelijker aangeven. En ook het verloochenen van het landschap en natuurlijk evenwicht: we passen het in, het wordt er mooier op, het is maar tijdelijk en daarna is het weer zoals het was. Het is verloochenen van de zorg voor de gezondheid van de inwoners, verloochenen van de zorg voor een gezonde leefomgeving.

Ik ben er stil van.
En dan kraait de haan, drie maal.

En Petrus?
Er weinnte bitterlich.

Politici suggereren een burgerpanel. Op zich niets mis mee, maar wel als het fundamentele rechten schendt. De bloederige effecten daarvan zie ik op het scherm. Pilatus weet het niet en grijpt dan naar deze noodoplossing. ‘Wie zal ik vrijlaten zo?’ vraagt hij de mensen. ‘Barrabas!’

En Pilatus?
Hij waste zijn handen in onschuld.

Het allermooiste van de Matthäus vind ik één toon, de allerlaatste. Die ene toon gaat van mineur naar majeur, omhoog en niet meer somber. Er is perspectief, opstanding. Opstaan tegen onrecht, manipulatie en verloochening van dat wat zo waardevol is. Vaak hoor je die toon niet, maar hij is er wel degelijk, kijk maar in de partituur.

We leven niet meer in het jaar nul. Wij hebben een Grondwet die ons recht op gezondheid en een goede leefomgeving beschermt. Daarover heeft een burgerpanel niets te zeggen. In de politiek is verloochening recent afgestraft en komt er weer ruimte voor de tegenmacht.

Die ene toon hè.

Vrolijk Pasen!

De wespendif

De Rorschachtest, de bekende inktvlektest, is een psychologische test waarbij men de opdracht krijgt om bij de afbeelding van inktvlekken associaties te geven of een verhaal te vertellen, waardoor belevingen en emoties naar voren komen. De Columbus is een soortgelijke test voor kinderen, maar bestaat uit meer concrete afbeeldingen. Kinderen vertellen daarbij een verhaal, waardoor diepere belevingen en betekenissen voor de psycholoog duidelijker gaan worden. Het zijn wat verouderde tests, maar met de Columbus werk ik nog met veel plezier, zeker als onderzoek en interventie moeilijk worden of op een dood spoor dreigen te komen.

De afbeelding hieronder is één van de favoriete platen, zowel voor mij als voor de meeste kinderen. Koen is een

Uit: Columbus M.J. Langeveld

dapper ventje. Hij is 8 jaar en kan in zijn klas niet zo zijn plek vinden. Het is ook een heel lastige klas, met kinderen die ernstig grensoverschrijdend gedrag vertonen. Voor de klas is al intensieve externe begeleiding ingezet nadat dit het team zelf niet was gelukt.

Koen begint te vertellen: ‘Het jongetje had knikkers en hele mooie waardige bonken. De jongens hadden zijn knikkers afgepakt. Hij zei: “Geef terug!” en toen gingen ze schoppen en slaan. Hij ging het tegen juf zeggen, maar juf hielp niet. Dat doet ze nooit. Toen zag het jongetje een grote vogel en hij mocht mee, achter op zijn rug.

“Ze mogen niet stelen en ze mogen mij geen pijn doen,” zei het jongetje tegen de vogel.

En de vogel knikte.

Ze vlogen heel lang hoog in de lucht en toen zei de vogel: “Zal ik je maar naar huis brengen? Naar je papa en mama?”

“Oké,” zei het jongetje.’.

Koen zucht, heel diep. ‘Top verhaal,’ zeg ik, ‘goed verteld. En ook goed opgelost van de vogel.’

Ik neem me voor op korte termijn een afspraak met ouders op school te plannen.

Mijn associaties bij de plaat zijn de laatste weken even iets anders. In Lochem wordt geopperd vier industriële windturbines te plaatsen, vlakbij bewoning, met risico op gezondheidsschade zoals gehoorproblemen, evenwichtsproblemen, hartritme/hartfalen, langdurige slaapproblemen, depressie, tinnitus, suïcide. Nederland

hanteert een geluidsnorm waarbij ernstige schade als logisch bijkomend wordt gezien. Vergeleken met omliggende landen hanteert Nederland de meest ongunstige norm voor haar inwoners. Voor volwassenen is schade door windmolens al wel bekend; voor kinderen niet. Er is ook een onhoorbaar, laag frequent geluid, dat nog meer gezondheidsschade veroorzaakt, maar hoe precies is niet bekend en ook weer helemaal niet bij kinderen. Maar we kunnen dat wel vermoeden.

De wespendif komt in Exen en Ampsen in een flink aantal voor. De wespendif is een beschermde diersoort in de Veluwe, als natuurgebied, maar niet buiten de Veluwe. Dat gebied is steeds breder, want omdat de wespendif weliswaar wel op de Veluwe broedt, maar zijn voedsel steeds verder weg moet halen, dan is dat gebied ook beschermd. Van de windmolenplannen voor de Veluwe is vanwege de wespendif afgezien.

Maar Ampsen en Exel zijn, hoe mooi het er ook is, geen officieel natuurgebied en dus mag de wespendif daar, ook als hij er broedt, vermalen worden door de molens. Als zijn broedplaats de Veluwe zou zijn, dan zou hij wel beschermd worden.

Ik zit buiten en zie ineens, op een paaltje, de wespendif. Hij is vroeg; het is eind april, begin mei komt hij in de regel pas. Het lijkt wel of hij ook weet welke donderwolk boven het gebied hangt. Hij kijkt wat somber. Maar misschien heb ik de oplossing voor hem en voor ons: als jij nou eens gaat broeden op de Veluwe en hier je eten komt halen. Je vliegt ook immers helemaal naar Afrika in

de winter. Wij hebben zat wespennesten voor je. Dan komen hier geen molens, dan ben jij en je hele familie gered. En weet je: dan heb je niet alleen Koen, maar ook alle kinderen hier gered.

Ik denk aan Koen en zou ook wel op de rug van de vogel mee willen vliegen en vertellen dat ze mij geen pijn mogen doen en niet van me mogen stelen.

De wespendiff kijkt me aan en het lijkt alsof hij knikt. Hij spreidt zijn vleugels, beweegt ze statig op en neer en zweeft weg, richting de Veluwe.

De burgemeester

Het vliegtuig stijgt op, bestemming Vilnius.

Het wordt een project om vanuit inclusiviteit, in navolging van recente VN regelgeving, kinderen met een beperking toegang te verlenen tot onderwijs in hun directe leefomgeving.

Er is een mooi programma opgesteld, waarin ook tijd is gereserveerd voor excursies. De reis heeft een hoog Maxima-gehalte, zo concludeerde het thuisfront.

Onze tolk, een vriendelijke vrouw, laat ons veel mooie plekjes zien. Ze vertelt ook veel over zichzelf en over haar familie in Vilnius en verder in het land, nu en in het verleden.

Het klikt wel tussen ons. Ze attendeert ons ook op het voormalige KGB gebouw, de afschuwelijke fysieke herinnering aan de Russische overheersing. De gruwelijkheden hebben daarachter plaats gevonden. Ze wijst een stuk muur aan: hier, hier precies achter. Haar neef, nog een neef, een vriendin. Ze hebben het overleefd. Op de vraag hoe het nu met ze gaat, blijft het stil.

Ons werk bestaat uit het afnemen van interviews. En in dat kader spreken we de burgemeester van Vilnius. Ik vraag hem hoe hij dat vindt, nu de kinderen dan niet meer naar het internaat in Kaunas zullen gaan, maar in Vilnius naar school. Dat zou veel kosten voor onderwijs, vervoer en revalidatie met zich mee brengen.

Hij kijkt me aan met een blik van: ‘van welke planeet kom jij?’ en antwoordt heel rustig: ‘Ik ben burgemeester en mijn taak is zorg te dragen voor de inwoners, alle inwoners, ook de kinderen en ook de kwetsbaren. Dat doe ik heel graag.’

Nou ja, dacht ik, kennelijk kom ik van een andere planeet. Een planeet waar men het klimaat denkt te redden door de natuur te vernielen, de kinderen van de toekomst te redden door de kinderen van nu ziek te maken en waar men de stijging van de zeespiegel tegen denkt te gaan door nu al huizen financieel onder water te zetten.

Tussen de middag lopen we even een rondje door het centrum, ook langs het voormalig KGB gebouw. Er lopen veel mensen, maar het is er stil. Doodstil. Bij de bewuste muur kruisen onze blikken elkaar onwillekeurig. We horen alleen de echo van onze voetstappen.

Het is volgende week 4 en 5 mei. Is wat we dan herdenken te lang geleden om nog echt te beseffen dat vrijheid zonder zorgen voor elkaar niet mogelijk is, zonder zorg voor de kwetsbaren onder ons? Als u mij vraagt hoe ik vind dat het nu met Nederland en Lochem gaat, dan blijf ik stil.

In bijgevoegde link zijn betreffende getuigenissen veelzeggender.

<https://www.youtube.com/watch?v=-CajhPDAY7A>

De Dikke Boom.....

Mijn buurman vertrekt zijn gezicht. Lang geleden hebben ze het ook gehad. Hij weet het niet meer precies, maar het was lang geleden. En het was vreselijk, echt vreselijk. Hij kan het niet nog eens opbrengen. Hij heeft ervoor gestreden, en gelukkig zijn ze er niet gekomen. Ach, daar is hij nog steeds zo blij om. Dezelfde plek, precies dezelfde plek die nu zo regelmatig wordt genoemd, was in het geding. Hij heeft de brief wel gekregen, maar hij kan het niet meer. De trekken in zijn gelaat worden nog dieper. Hij is fel tegen windmolens in de leefomgeving. Hij wil wel helpen, maar zoals eerst, dat kan hij niet meer. Hij hoopt wel vurig dat het nu weer lukt. Dat ze er niet komen.

Het gebied is hetzelfde gebleven. Althans het *lijkt* wel hetzelfde als eerst, maar er is ondertussen een hele geschiedenis door dat gebeuren geschreven. Een geschiedenis die de mensen heeft getraumatiseerd en niet voor herhaling vatbaar is.

Net als mijn buurman ben ook ik heel blij en dankbaar dat het gebied verschoond is gebleven van windmolens. Het gebied is onweerstaanbaar prachtig: coulisselandschap maar ook weids. Dat bestaat bijna nergens meer in Nederland. Je kunt er op veel plekken ongehinderd door bebouwing de zon zowel zien opkomen als ondergaan. Het doet niet onder voor talloze wildparken in het buitenland. Het is uniek met haar geuren, geluiden, luchten, uitzicht: een serieuze kandidaat voor werelderfgoed.

Er zijn ook twee landgoederen in het gebied; minder weids maar evengoed schitterend en met zorg onderhouden. Ik sta in landgoed Verwolde bij de Dikke Boom en lees het onderschrift:

‘In 1767 was de omvang 40 palm en 8 duim wat neerkomt op 4.60 m. Er is toen een voor die tijd aanmerkelijk bedrag van f 275,- voor geboden, omdat uit de stam 2 molenassen konden worden gezaagd’

De landgoedeigenaren hebben destijds de verleiding kunnen weerstaan onder het besef dat alles wat van waarde is bescherming behoeft.

Recent hebben de eigenaren van het andere landgoed Ampsen na lang beraad besloten op een niet storende en onopvallende plek zonnepanelen te willen plaatsen in de hoop daarmee plaatsing van industriële windturbines te kunnen voorkomen.

De adel heeft inmiddels wederom haar verantwoordelijkheid genomen.

Nu de huidige elite nog.

De Dikke Boom

foto

Taal

‘Jullie hoeven niet te slaan, te schoppen of te vechten, jullie kunnen het met woorden af,’ zei mijn moeder altijd. En later tijdens wat heftiger discussies: ‘Wij geloven in de kracht van het woord.’

Het is natuurlijk redeneren, het verhaal, het debat, maar aan de basis daarvan liggen toch de woorden; hoe precies is iets omschreven, wat is de connotatie, waar verwijst het naar.

Als onderzoek gevraagd wordt, moet de term geoperationaliseerd worden, wat wordt er exact mee bedoeld.

Laten we een start maken.

Windmolen.

Beelden van die leuke, ouderwetse molens doemen op, de molen waar Rembrandt geboren is, de molenviergang waarbij de molens ver weg in het land toch op één lijn staan en te zien zijn met veel ruimte door de windvrijheid van toen.

Windpark.

Dat roept de associatie van veel groen op. Bankjes waar mensen op zitten die gezellig keuvelen, een kinderwagen, ernaast met een bal spelende kinderen, een paar jongens verderop die enthousiast hun vlieger oplaten, een skater, een joggend stelletje, een man die met een hond wandelt, kinderen die met een bootje in de vijver spelen.

Schone energie.

Recyclebare energie, passend binnen de omgeving, frisse lucht, aangenaam qua geluid, plezierige geuren. Het roept een gevoel van veiligheid op: zo is het goed.

Lokaal eigendom.

Waarschijnlijk hebben omwonenden hieraan gedoneerd in de verwachting met elkaar een mooi gebied te creëren, waar alle inwoners blij van worden.

Tot zover de mooie woorden.

En Repelsteeltje danste bij het vuur: 'En niemand weet, niemand weet dat ik Repelsteeltje heet'.

En nu de werkelijkheid.

Industriële windturbine.

Een wat minder romantisch beeld doemt op: een turbomachine die de stromingsenergie zal omzetten in mechanische energie. Een immens hoog apparaat, zo hoog als een 80 verdiepingen tellende flat, dat lawaai maakt en dag en nacht hinderlijke visuele effecten veroorzaakt. Grootschalige opwekking van windenergie door gigantisch grote molens die zelf een klein gebied als ondergrond voor de mast nodig hebben, maar een zeer groot gebied eromheen nodig hebben. Gebied dat getransformeerd wordt tot industriegebied en dat voor mens en dier niet meer leefbaar zal zijn.

Windturbinewoestijn.

Het gebied rond de industriële windturbines dat verworpen is tot industriegebied, aangemerkt door ruimtelijke ordening als geschikt zijnde voor grote bedrijven en zware industrie en niet geschikt voor bewoning, gevoelige bebouwing, landbouw, veeteelt en natuur.

Windturbinesyndroom.

De turbines komen dicht op bewoning te staan; de slechtste normen van Europa worden immers binnen Nederland gehanteerd. De omwonenden hebben ernstige gezondheidsklachten; na enkele weken slapen ze niet meer goed, ze krijgen klachten zoals hoofdpijn, duizeligheid, misselijkheid en een tijdje later vergeetachtigheid, ongelukjes op het werk. Een groot aantal omwonenden krijgt hartritme problemen, stofwisselingsstoornissen en psychische stoornissen. Kwetsbaren zoals kinderen, ouderen en mensen met onderliggend lijden, lopen groter risico op deze problemen.

Sociale ontwrichting.

Na de zogenaamde inspraakavonden is de conclusie: die turbines komen er toch, waar moeten ze anders staan? Door intimidatie, manipulatie en overdondering wordt het besluit doorgedrukt. Binnen de gemeenschap worden diverse belanghebbenden tegen elkaar opgezet. Denk bijvoorbeeld aan het gezin dat niets durft te zeggen omdat een familielid bij de gemeente werkt voor milieuzaken. Aan de boer die goed geld voor zijn land krijgt en daarover in conflict raakt met zijn burens. En niet

te vergeten de GroenLinks-stemmer, die zijn actievoerende dorpsgenoten niet meer aankijkt.

En toen hij zijn naam hoorde, toen hij hoorde dat ze wel wisten hoe hij heette, toen hij begreep dat ze hem echt kenden, ontstak Repelsteeltje in woede, hij stampte op de grond, hief zijn ene been omhoog, pakte het beet en scheurde zichzelf doormidden.

Bijlage

Gezondheidsrisico's windturbines

16-01-2021

Door:

Inleiding

De energietransitie is actueel en de meeste mensen ondersteunen ook het opwekken van schone energie en reduceren van CO₂.

Als een van de mogelijkheden komt het plaatsten van windmolens naar voren. De molens worden steeds groter en worden daarom inmiddels windturbines genoemd.

Bij eerdere molens van ongeveer 150 meter tiphoogte worden al ernstige gezondheidsproblemen gemeld; naar verwachting zal dat bij de windturbines tot ongeveer 240 meter nog sterker spelen.

Te onderscheiden risico's:

1. Hoorbaar geluid
2. Infrason geluid
3. Slagschaduw
4. Beweging
5. Bewegend licht
6. Lekkend gas

1. Hoorbaar geluid.

Het draaien van de bladen maakt geluid. Direct nabij een molen van 140 a 180 meter tiphoogte is dat 105 decibel (dB), vergelijkbaar met een kettingzaag. Hoe geluidsniveaus bij een grotere turbine liggen, moet nader onderzocht worden. Om met open raam te kunnen slapen is een niveau onder 33 dB nodig, het zogenoemde fluisterniveau (norm WHO).

Bij eerder onderzoek wordt daarom gepleit voor een afstand, een bufferzone tot bewoning, van 10 x tiphoogte, dat is dan 1450 tot 1880 meter bij een turbine van de tiphoogte 145 tot 188 meter. Bij een hogere molen zijn geluidseffecten mogelijk nog sterker.

Geluiden vanaf 80 dB kunnen schadelijk zijn. Geluid vanaf 103 dB kan het oor in 5 minuten beschadigen. Hoe schadelijk een geluid is hangt ook af van de duur van blootstelling. Molens draaien de hele dag, ook 's nachts. Langdurige blootstelling aan eenzelfde geluid kan tinnitus veroorzaken.

Voor een molen met een tiphoogte van 240 meter zal dus aan een afstand van 2400 meter tot bewoning gedacht moeten worden. Nader onderzoek is nodig, conform de uitspraak van het Europese Hof over windmolens.

- Laat, Dr. Ir. J. de, audioloog LUMC: De hinder van laag frequent geluid afkomstig van het te realiseren windpark Hidden-Houw 2018
- Maanen, S. van: Windmolens maken wel degelijk ziek. Medisch Contact 2018

- Pierpont, N.: Windturbine syndrome. A report on a natural experiment, 2014
- Uitspraak Europese Hof van Justitie 25-06-2020

2. Infrasoone geluid.

Geluid horen we pas vanaf een toonhoogte van 50 Hz. Daaronder horen we het niet. Dit noemen we infrasoone. Maar hoewel het niet hoorbaar is, wordt het in het binnenoor wel opgevangen en reageert het lichaam er wel degelijk op. Na lange tijd blootstelling hieraan kan het lichaam in de war raken. Het evenwichtsorgaan denkt namelijk dat je in beweging bent, maar je ogen en gevoel niet.

Klachten op korte termijn kunnen zijn: misselijkheid, duizeligheid, gedesoriënteerd raken en darmklachten. Bij blootstelling op langere termijn kunnen zwaardere klachten ontstaan. Achter het evenwichtsorgaan zit het limbische systeem dat emoties en omgaan met spanningen regelt. Klachten kunnen dan zijn: nervositeit, depressie, angsten. In nabijheid van windmolens ligt het aantal suïcides significant hoger.

Andere genoemde klachten zijn: verhoogde bloeddruk, hartritme stoornissen, ziektes, vroeggeboortes, te laag geboorte gewicht, aangeboren beperkingen, diabetes en slaapproblemen. Onderzoek geeft aan dat door bloedsomloop en hartritme problemen 20% van de kracht van de hartspier zal afnemen. Uitgebreider onderzoek is nodig.

De WHO zal ook hiervoor met nadere normen komen; die zijn er voor het infrasonische geluid (nog) niet. Verwacht

wordt dat dit een bufferzone zal worden, waarbinnen geen bewoning is toegestaan.

- Laat, Dr. Ir. J. de, audioloog LUMC: De hinder van laag frequent geluid afkomstig van het te realiseren windpark Hidden-Houw 2018
- Maanen, S. van, Windmolens maken wel degelijk ziek , Medisch Contact 2018
- Zou, E, The impact of windturbines on suicide. Department of Economics, University of Illinois at Urbana-Champaign, oct 2017
- Alveres-Pereira, M. Ph.d, Lusofona University Lissabon: Low Frequency Noise-Induced Pathology: Contributions Provided by the Portugese Wind Turbine Case. 2007 – 2010.

3. Slagschaduw.

Slagschaduw is een snel repeterende beweging van hoog contrasterende zwart wit beelden. Dat zijn visueel de meest basale en neurologisch indringende beelden die er zijn. De overheid heeft bepaald dat slagschaduw op huis en erf maximaal 17 dagen per jaar en 20 minuten per dag is toegestaan. Dat lijkt weinig, maar veel kortere periodes zijn niet mee gerekend, 10 maal twee minuten op een dag in een kamer met een zeer fel knipperend licht zitten dat je niet kunt uit zetten is wel veel, en 17 mooie dagen in de zomer zijn ook erg veel.

Slagschaduw is berekend; niet gemeten. De werkelijke hinder of schade is ook niet gemeten. Metingen zijn

daarom dringend nodig om te bepalen hoeveel hinder en gezondheidsschade er wordt toegebracht.

Wat doet slagschaduw met de ogen en met de hersenen?

Kunnen we dan nog thuis werken of bezoek ontvangen?

Moet de baby in de stoel of box worden verplaatst? Moet het bed van de zieke steeds worden verreden? Alle luiken dicht?

Filmpjes van huiskamers met slagschaduw bij

laagstaande zon illustreren hoe extreem hinderlijk het is.

Het is om gek van te worden, wordt erbij gezegd.

Ook hier is nader onderzoek nodig. Niet berekenen, zoals bij Schiphol, maar écht onderzoek bij echte mensen, en meten.

- Schworm, P., Filipov, D.: Flickering shadows from windturbines draw complaints. 2013
- Eyerly Family: The shadow flickering effect. What is it? 2019
- Pandora's Pinwheels: The reality of life with the windturbines, youtube film.

4. Beweging.

De bladen van de turbines bewegen, dat is wel duidelijk.

Ze zijn licht gekleurd, contrasteren vaak sterk met de blauwe lucht. Om vogels op afstand te houden, is het plan geopperd één wiek zwart te maken. Bij nader onderzoek van deze mogelijkheid zal de extra visuele hinder nabij bewoning serieus moeten worden mee genomen. Zwart-wit geeft een hoog contrast en is visueel zeer indringend. Blauw-wit is ook hoog contrasterend,

vergelijk maar met de ANWB-borden op de snelweg, die op verre afstand zichtbaar zijn.

Beweging roept attentie op. Zo zwaaien we op een overvol perron om de aandacht van de bekende te wekken op wie we aan het wachten zijn.

De hoog contrasterende en bewegende wieken roepen op twee manieren de visuele attentie op en vragen zo op indringende wijze permanent aandacht van de mensen in de omgeving. Vooral voor kinderen zal het lastig zijn de blik daarvan af te wenden. Het permanent visueel afgeleid zijn, kan bij jong en oud tot concentratieproblemen leiden.

- Elk, M. van, Hunning, S.: Het babybrein
- Johnson, M.: Developmental Cognitive Neuroscience, John Wiley & Sons, 2015
- PvdD Amsterdam: inzake mogelijkheid zwart verven molenwiek vraag no 5 sept 2020

5. Bewegend licht.

De nu geplande molens hebben een dermate hoogte dat er waarschuwingslichten voor de luchtvaart nodig zijn. De lichten gaan aan en uit en krijgen door de draaiende wieken ook een knipperend effect.

Licht is visueel zeer indringend. Rood licht duidt op gevaar en stimuleert het brein waar gevaar wordt gedetecteerd en bewegend licht vraagt directe aandacht. Het visuele systeem wordt heftig geprikkeld en roept een basaal gevoel van gevaar en onveiligheid op. De fysieke reactie is fight or flight, het lichaam komt in een soort *arousal*.

Daarbij geldt ook hier dat er steeds aandacht gevraagd wordt en dat de concentratie aangedaan wordt.

- Geen knipperende rode seinen voor machinisten.
Spoor 2015

6. Lekkend gas.

Om kortsluiting te voorkomen wordt zwavelhexafluoride gebruikt. Dit is een zeer giftig gas dat ook bij windmolens wordt toegepast. Zwavelhexafluoride kan in de omgeving van molens lekken, en boeren en spelende kinderen kunnen ermee in aanraking komen.

Bij direct contact kan het schade aan de longen toebrengen en een lagere stem veroorzaken.

Zwavelhexafluoride heeft hetzelfde effect als CO₂.

Hoewel er gezegd wordt dat dit gas veel minder CO₂ uitstoot door de opbrengst van schone energie, is er geen rekening mee gehouden dat dit gas 23.000 maal sterker is dan CO₂ en niet 200 maar 3000 jaar in de atmosfeer blijft. Het KNMI meet het niet en de Nederlandse Emissie Autoriteit ziet er niet op toe.

- Widger, P.: Evaluation of SF₆ leakage from Gas Insulated Equipment of Electricity Network in Great Britain.
- Schoot, E. van der: Windmolen lekt extreem schadelijk gas. Telegraaf okt 2019
- SF₆ in windmolens: signalen van de leefomgeving jan 2020

Conclusie

Genoemde risico's zijn niet uitgewerkt voor plant en dier. Het ligt voor de hand dat die er wel zijn. Welk effect heeft permanent geluid op dieren? Is het effect van slagschaduw vergelijkbaar met een zonsverduistering waarbij dieren angstig kunnen worden en zelfs in paniek raken? Uit onderzoek (Alveres - Pereira) is naar voren gekomen dat paarden, waarschijnlijk door het infrasone geluid, ernstig vermoeid raakten, op de grond gingen liggen en minder vruchtbaar werden. En wat is het effect van slagschaduw op de groei van gewassen?

Daarnaast is bekend dat het natuurlijk evenwicht wordt verstoord: vogel- en vleermuispopulaties, die de insectenpopulatie in evenwicht houden, nemen af waardoor niet welkome insectenpopulaties, zoals bijvoorbeeld muggen, kunnen groeien en ziektes en epidemieën kunnen veroorzaken. De recente pandemie heeft ons bruut met een dergelijke realiteit geconfronteerd.

Een schoner milieu is belangrijk, of dat nu door verminderen van consumptie, isoleren of opwekken van schone energie te realiseren is. Maar gezondheid van bewoners in de waagschaal stellen is niet acceptabel.

Als klinisch psycholoog jeugd komt [REDACTED] in toenemende mate bij kinderen schade door geluid tegen (bijvoorbeeld vliegverkeer, bouw).

Geluid van windturbines zal nog schadelijker en verder dragend zijn.

Al anderhalf jaar voert zij actie om haar zorgen kenbaar te maken over mogelijk te plaatsen windturbines in Lochem. Ze heeft gesprekken met gemeenteraadsleden gevoerd. Bij een online bijeenkomst meende ze daardoor wel herkend te worden, maar werd ze steevast 'die mevrouw met de roze sjaal' genoemd.

Ze bleef contact houden met de plaatselijke politiek door wekelijks een column te schrijven.

'Machtige brieven in plaats van windhandel. Van harte aanbevolen!'

[REDACTED] advocaat VOS & DE LANGE

